

TYÖNHAKUMOTIVAATION DYNAMIIKKA

Näkökohtia motivaatiokysymysten käsittelystä sosiaalisessa kuntoutuksessa

Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2009 tekemässä selvityksessä pitkäaikaistyöttömien työllistymisen esteinä nousivat esille vajaakuntoisuus, päihde- ja mielenterveysongelmat ja motivaation puute (Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen 2011, 53). Motivaation puutteen on katsottu usein kytkeytyvän muuhun elämänhallinnan problematiikkaan. Työvoiman palvelukeskusten internetsivuilla asiakkaan hyvä motivaatio mainitaan usein yhtenä asiakkuuteen pääsemisen kriteerinä. Työ- ja elinkeinotoimistojen vaikeasti työllistyvien asiakkaiden tilanteesta ja palveluista tehdyssä tutkimuksessa osa työttömistä katsoi oman motivaation puutteen ja työnhakukäytännön olevan suurin syy työttömyyden pitkittymiselle (Terävä, Virtanen, Uusikylä & Köppä 2011, 38). Sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoissa osallistujien motivaation ja sitoutumisen puute näyttäytyy yhtenä interventioiden keskeyttämisten taustatekijänä (Hinkka, Koivisto & Haverinen 2006, 27–28).

Motivaatio on vaikeasti haltuun otettava ilmiö sekä käsitteellisesti että käytännön työssä. Motivaatiota pidetään hypoteettisena ilmiönä, jota ei voida suoraan havaita eikä mitata (Peltonen & Ruohotie 1992, 18). Tekevässäni tutkimuksessa, jossa sosiaalitoimen työvalmentajilta kysyttiin käsityksiä motivaatiosta, ilmiötä luonnehdittiin attribuuteilla ”tyhjä”, ”määrittelemätön” ja ”kapea”. Toi-

saalta motivaatiolle annettiin ilmiön laajuutta ja kirjoja kuvaavat määreet ”motivaatioavaus” ja ”motivaatiospektri”. Työvalmentajat eivät arkityössään käyttäneet termiä motivaatio. (Kuvaja 2011, 72.)

Työvoimaviranomaisten mielestä vaikeasti työllistyvien henkilöiden motivaation selvittäminen on haasteellista (Terävä ym. 2011, 74). Sama haaste on havaittu työttömien aikuisten ja opiskelevien nuorten ennakoivissa ohjauspalveluissa eri puolilla Eurooppaa. Esimerkiksi koulutukseen hakijan soveltuvuus alalle on helpompaa selvittää kuin motivaatio. (Kuhmonen 2005, 8, 32–33.). Vajaakuntoisten työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaiden motivaation vaihtelevuus vaikeuttaa kuntoutussuunnitelmien laatimista (Vedenkannas, Koskela, Tuusa, Jalava, Harju, Särkelä & Notkola 2011, 34). TE-toimistoissa järjestetään motivaation palvelun ja asiakasohjauksen koulutuksia työvoimavirkailijoille ja psykologeille, jotka työskentelevät vaikeasti työllistyvien tai oppimisvaikeuksista kärsivien asiakkaiden parissa (ks. Salmia koulutus- ja kehittämiskeskus). TE-toimistojen asiakkaille osoitetaan työvoimakoulutuksena työllistymisvalmiuksien ja -mahdollisuuksien kartoituksia, joissa yhtenä osa-alueena arvioidaan osallistujan motivaatiota (esimerkiksi Tampereen Aikuis-koulutuskeskus).

Työttömien motivaation edistäminen on osa kunnissa tehtävää aikuissosiaalityötä ja

sosiaalista kuntoutusta, jonka merkitys on kasvanut tuettaessa syrjäytymisvaarassa olevien tai syrjäytyneiden henkilöiden sosiaalista osallisuutta. Uuteen sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan otettavaksi sosiaalista kuntoutusta koskeva pykälä sen aseman selkeyttämiseksi osana kuntoutuskokonaisuutta. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan yleensä sosiaalihuollon asiakkaiden työmarkkinavalmiuksien ja elämänhallinnan lisäämistä tai avoimien työmarkkinoiden ulkopuolella olevien henkilöiden toimintakyvyn ja elämänhallinnan ylläpitoa. Tuen tarpeessa olevia henkilöitä tulee tukea omien voimavarojen hyödyntämisessä ja itsenäisessä suoriutumisessa sosiaalityön, monialaisen asiantuntija-avun sekä muiden sosiaalihuollon tukitoimien avulla. Sosiaalitoimen tulee antaa tarvittaessa asiakkaalle tietoja kuntoutusmahdollisuuksista, ja hänet on ohjattava tarpeen mukaan muiden toimijoiden järjestämän kuntoutuksen piiriin. (Sosiaalihuoltolain uudistamistyöryhmän loppuraportti 2012, 38, 141–142.)

Tarkastelen artikkelissa kolmen käyttäytymistieteellisen teorian sekä sosiaalitoimen työvalmennusyksikössä tekemäni tutkimuksen pohjalta työttömien työnhakumotivaatiota. Artikkelissa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millaisia psykososiaalisia ja muita yksilön taustatekijöitä liittyy työttömän työnhakumotivaatioon?
- 2) Miten työttömän työnhakumotivaatiota voidaan jäsentää?

Työvalmennusyksiköstä saadut tulokset ovat osa Helsingin yliopistossa 2011 tarkastettua hyvinvointipalvelujen erikoisalan amatillista lisensiaatintutkimusta Työttömien työnhakumotivaatio ja motiivointi: sosiaalitoimen työvalmentajien näkökulmia. Esitän lopuksi käsitellyn aineiston pohjalta johtopäätöksiä työnhakumotivaatiota määrittelevistä tekijöistä sekä motivaatiokysymysten käsitelystä sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Kolme teoriaa työnhakumotivaatiosta

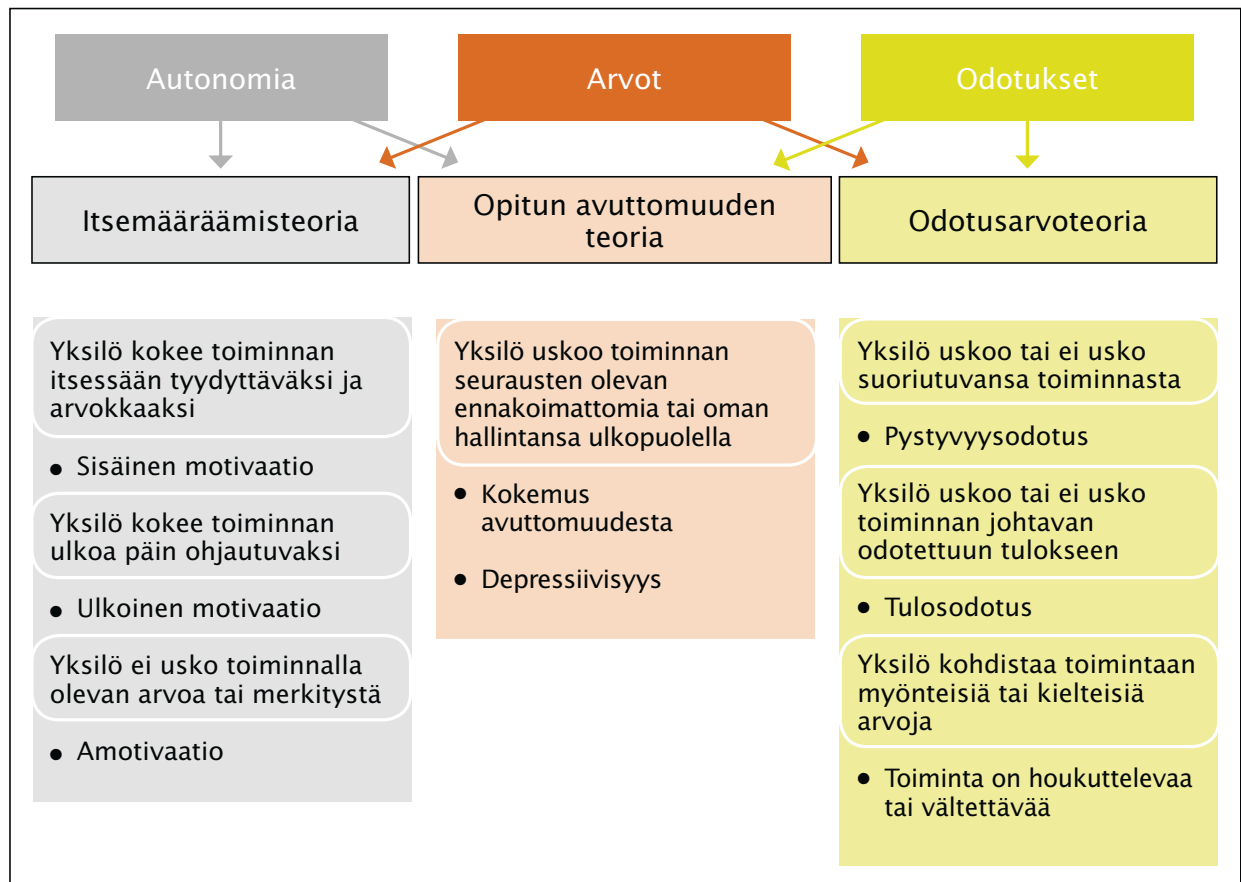
Motivaation eli toiminnan käynnistävien ja toimintaa suuntaavien tekijöiden tarkasteluun on liitetty lukuisia käyttäytymistieteellisiä teorioita. Niitä on sovellettu työnhakukäyttäytymisen ja -motivaation tutkimuksessa, jolloin kysymys on lähinnä työttömyyden psykologisesta tutkimuksesta (ks. Vansteenkiste, Lens, De Witte & Feather 2005, 270). Työnhakukäyttäytymistä ja -motivaatiota on tarkasteltu muun muassa itsemääräämisteorian, opitun avuttomuuden teorian ja odotusarvoteorian valossa. Näiden teorioiden keskeisinä käsitteinä ja toimintamotivaatiota selittävinä tekijöinä ovat eri painotuksin yksilön toiminnan autonomisuus sekä toimintaa koskevat odotukset ja arvot. (Kuvio 1.)

Itsemääräämisteoriat

Itsemääräämisteorian (Deci & Ryan 1985, 2000) mukaan osaa ihmisistä motivoi sisäiset arvot, kuten henkilökohtainen kasvu, terveys ja yhteisöllisyys, kun taas toisten elämän päämääränä on saavuttaa ulkoisia arvoja kuvaavia tavoitteita: taloudellista menestystä, valtaa ja asemaa (Van den Broeck, Vansteenkiste, Lens & De Witte 2010, 297, 301). Motivaation voimakkuus tai intensiteetti vaihtelee sen mukaan, missä määrin jokin toiminta tai tavoite on henkilön arvojen mukainen ja sisäistävä ja missä määrin se on ulkoa päin ohjautuva. Teoriaan sisältyvät kolme orientaatiota ovat sisäinen motivaatio, ulkoinen motivaatio ja amotivaatio. (Ryan & Deci 2004, 16.) Sisäisesti motivoituneelle henkilölle toiminta on itsessään tyydyttävää, kun taas ulkoisen motivaation lähteenä on jonkinasteinen pakko tai palkkion toive. Amotivaation tilassa oleva ihminen ei toimi, koska hän ei usko toimintansa tuottavan tulosta tai ei näe toiminnalla olevan arvoa. (Emt., 15–18; (Vansteenkiste, Lens, S. De Witte, H. De Witte & Deci 2004, 346–347.)

Itsemääräämisteorian pohjalta tehty tutkimus Belgian valtion hyvinvointiohjelmaan velvoitettujen työttömien työnhakumotivaatiosta (Vansteenkiste ym. 2004) osoitti työnhakumotivaation olevan yhteydessä työttö-

Kuvio 1. Yksilön käyttäytymistä ja motivaatiota selittäviä tekijöitä itsemäärämisteorian, opitun avuttomuuden teorian ja odotusarvoteorian mukaan

män itsemäärämisoikeuteen, hyvinvointiin ja työttömyystilanteen tulkintaan. Työnhakumotivaation ollessa itsenäinen (autonomous job-search motivation) työtön oli työsidonnainen, työnhaussa aktiivinen ja optimistinen, kärsi jossain määrin työttömyydestään ja oli jonkin verran tyytymätön elämäntilanteeseensa. Kontrolloitu työnhakumotivaatio (controlled job-search motivation) ohjautui jostakin ulkoisesta pakosta ja työnhaku keskeytettiin helposti. Työtön oli kuitenkin työsidonnainen, koki työttömyytensä kielteisenä tilana sekä oli elämäänsä ja terveydentilaansa tyytymätön. Henkilö, jolla oli itsenäinen motivaatio olla hakematta työtä (autonomous motivation not-to-search), ei ollut työsidonnainen, oli elämäänsä tyytyväinen ja koki työttömyytensä myönteisenä tilanteena. Kontrolloitu motivaatio olla hakematta työtä (controlled motivation not-to-search) viittaa tilaan, jossa henkilö koki olevansa pakotettu pysymään työttömyydessä esimerkiksi omai-

sen hoitovastuun vuoksi. Henkilö piti työttömyyttään kielteisenä tilanteena ja hänellä oli kokemus arvottomuudesta ja tarkoituksettomuudesta. Amotivaation (amotivation) tilassa oleva henkilö ei hakenut työtä tai haki hyvin rajoitetulla tavalla. Amotivaatio liittyi työttömyyden kielteisten puolien kokemiseen, heikkoon arvioon omasta terveydentilasta ja elämään tyytymättömyyteen.

Opitun avuttomuuden teoria

Opitun avuttomuuden teorian (Seligman 1975, Abramson, Seligman & Teasdale 1978) luomisen yhtenä lähtökohtana oli mallintaa depressiota. Opitun avuttomuuden tila muistuttaakin masennusta. Opittu avuttomuus syntyy, kun henkilö kokee, että oman toiminnan tulokset ovat ennakoimattomia ja oman hallinnan ulkopuolella. Kohdatessaan mielestään vastaavanlaisen tilanteen henkilö edelleen ylläpitää opittua käsitystä avuttomuudestaan. Yk-

silö selittää käyttäytymistään ja sen seurausten ennakoimattomuutta kolmen attribuutio-proessin kautta. Nämä kaksisuuntaiset tulkintaprosessit mahdollistavat koetun avuttomuuden syyn (external-internal), vakauden (stable-unstable) ja laajuuden (global-specific) vaihtoehtoiset selitykset. Jos hallinnan puute tulkitaan ulkopuolisista tekijöistä aiheutuvaksi, henkilö kokee universaalia avuttomuutta, kun taas omiin ominaisuuksiin, kuten kyvyttömyyteen, sijoitettu avuttomuuden syy tuottaa kokemuksen henkilökohtaisesta avuttomuudesta. Jos käyttäytymisen seurausten ennakoimattomuuden syyt katsotaan johtuvan vakiintuneista tekijöistä, henkilö ei usko voivansa vaikuttaa toimintansa tuloksiin tulevaisuudessakaan. Henkilö määrittelee myös kontrollinsa menetyksen yleispätevyyttä vertailemalla alkuperäistä oman hallinnan ulkopuolella ollutta tilannetta uuteen tilanteeseen. Hän voi yleistää kokemansa epämiellyttävän tilanteen koskemaan kaikkia mielestään samanlaisia tilanteita, vaikka ne eivät tosiasiallisesti muistuttaisi toisiaan. (Rodriguez 1997, 325–326, 330.)

Yolanda Rodriguez (1997, 322, 325–327) kutsuu opitun avuttomuuden teorian pohjalta ”häviäjiksi” työttömiä, jotka ovat menettäneet työpaikkansa eivätkä ole löytäneet uutta. Opitun avuttomuuden tila saattaa syntyä työttömälle silloin, kun hän kokee, että toimenpiteet tilanteen ratkaisemiseksi eivät johda tuloksiin. Kun henkilö on oman hallintansa ulottumattomissa olevassa tilanteessa, hänellä on motivationaalisia, kognitiivisia ja emotionaalisia vajeita. Motivaation puute merkitsee tilanteen ratkaisemista mahdollisesti auttavien toimintojen vähenemistä. Kognitiivinen vaje estää uusien vaihtoehtojen oppimista ja emotionaalinen vaje aiheuttaa depressiivisiä tunteita. Rodriguezin mielestä nuoret työttömät pitävät avuttomuutensa syynä yhteiskuntaa, kun taas aikuiset työttömät syyttävät tilanteesta itseään.

Odotusarvoteoria

Odotusarvoteorian (Vruum 1964, mm. Feather 1982, 1990) mukaan henkilön arvot jo-

takin toimintaa kohtaan sekä käsitykset ja odotukset toiminnasta suoriutumisesta, lopputuloksesta ja seurauksista selittävät yksilön käyttäytymistä ja suorituskykyä. Henkilön arvomaailmassa toiminnan kohde, tulos ja seuraukset voivat näyttäytyä houkuttelevina tai vältettävinä. Samaa toimintakokonaisuuteen saattaa liittyä sekä myönteisiä että kielteisiä arvoja. Esimerkiksi tietty työpaikka voi tuntua hyvältä, mutta pitkä työmatka ei kiinnosta. Odotukset kohdistuvat omaan pystyvyyteen ja toiminnan tuloksiin. Odotus työhaastattelun sujumisesta ilmentää pystyvyysodotusta, kun taas odotus työnhakijan valinnasta kertoo tulosodotuksesta. (Feather 1992, 316–317; Vansteenkiste ym. 2005, 270–271). Arvot ja odotukset määrittelevät yhdessä henkilön motivaation suunnan, joka voi kilpailevien motiivien vaikutuksesta kohdentua myös vaihtoehtoisiin toimintoihin. Työnhakumotivaatioon vaikuttaa työn houkuttelevuus ja henkilön käsitys työn saamisen todennäköisyydestä. Nämä tekijät voivat selittää tilannetta, jossa työtön jää kotiinsa seuraamaan kiinnostavaa TV-ohjelmaa sen sijaan, että menisi sovittuun työhaastatteluun. (Feather 1992, 318.)

Työttömien työarvot ja työhön sitoutuminen ovat saaneet ehkä eniten huomiota odotusarvoteorian viitekehysessä tehdyissä työnhakukäyttäytymisen tutkimuksissa. Työsidonnaiset työttömät toteuttavat tarvittaessa useita erilaisia käyttäytymismalleja työllistyäkseen ja panostavat työnhakuunsa psyykkistä ja fyysistä energiaa. (Van den Broek ym. 2010, 300.) Featherin ja O'Brienin (1987) tutkimus australialaisten nuorten työttömien työnhausta osoitti työnhaun liittyvän työllistymisen houkuttelevuuteen ja työarvoihin (Feather 1992, 323). Rodriguezin (1997) mukaan työnhakijat, jotka eivät ole aiemmin olleet työttömiä, ovat työsidonnaisia ja motivoituneita. Näiden työnetsijöiden itseluottamus on hyvä ja työllistymisodotukset korkeat. Kuitenkin, jos aktiivinen työnhaaku osoittautuu tuloksettomaksi, työnhakijan psyykkinen hyvinvointi heikkenee. Mielialan lasku on sitä suurempi, mitä korkeammalla odotukset olivat. (Rodriguez 1997, 322–324,

ks. myös Vuori & Tervahartiala 1995, 7-10, 12, 47.)

Odotusarvoteorian lähtökohtia on täydennetty tuomalla esiin työttömyyden keston ja kokemisen sekä elämänhallinnan merkitystä työnhakukäyttäytymisessä ja -motivaatiossa. Featherin ja O'Brienin (1987) tutkimuksessa nuorten aktiivista työnhakua määritteli työllistymisen halun ja työarvojen lisäksi työttömyyden kokeminen kielteisenä tilana. Pitkään työttöminä olleiden käsitykset elämänhallinnastaan, jolla tarkoitettiin muun muassa työttömyystilanteessa koettua avuttomuutta, olivat kielteisempiä kuin muilla nuorilla. Pitkäaikaistyöttömät nuoret olivat työnhaussa passiivisia. (Feather & O'Brien 1987; Feather 1992, 322-324.)

Tutkimus työnhakumotivaation orientaatioista

Työttömien työnhakumotivaatiota koskevan tutkimukseni pääaineistona oli kuuden työvalmentajan puolistrukturoidut teemahaastattelut. Kysyin työvalmentajilta sitä, millaisia käsityksiä heillä on työttömien työnhakumotivaatiosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi hyödynsin kolmen asiakkaan ja kolmen haastatellun työvalmentajan havainnoituja keskusteluja sekä tapaamisten jälkeen käymiäni palautekeskusteluja työvalmentajien kanssa. Työvalmentajat työskentelivät kunnallisessa sosiaalitoimen yksikössä pääkaupunkiseudulla. Työttömät asiakkaat ohjautuivat haastatelluille työvalmentajille asianomaisen kunnan sosiaalitoimistosta, työ- ja elinkeinotoimistosta tai muun viranomaisen lähettämänä. Nauhoitetun ja sananmukaisesti litteroidun aineiston (173 sivua) analysoin pääosin teema-analyysia käyttäen. Kokosin aineistosta eri teemojen alle (esimerkiksi ”persoonallisuus ja käyttäytyminen”, ”pitkäaikaistyöttömyys” ja ”äskettäin työttömiksi jääneet”) motivaatioon liitettäviä sanoja, lauseita ja pitempiä tekstiosioita. (Kuvaja 2011, 62-64, 67-69, 188-189.)

Aineistosta hahmottui kuva neljästä työnhakuun kohdistuvasta orientaatiosta. Olen nimenmyyt nämä joustavaksi, riippumattomak-

si, lukkiutuneeksi ja hajanaiseksi motivaatio-orientaatioksi ja jäsentänyt ne nelikentäksi kuvioon 2. Nelikentän vaaka-akseli kuvaa työttömän elämänhallintaa ja pystyakseli työttömän työnhakumotivaatiota, sitä, millainen on tavanomaiseen, työttömille aktivoinnin kontekstissa tarjolla olevaan palkkatyöhön kohdistuvien vaikuttimien houkuttelevuusaste. Nelikentän lohkojen sisällä voidaan olettaa olevan motivaatio-orientaation erilaisia voimakkuuksia ja asteita: mitä kauemmaksi motivaatiotila sijoittuu kunkin lohkon sisällä akseleiden risteyskohdasta, sitä voimakkaampi on kentässä kuvattu orientaatio ja sitä vähemmän henkilö tarvitsee aktivoitumisenpiteitä.

Joustava työnhakumotivaatio

Tähän ryhmään kuuluvien työttömien elämänhallinta ja työmarkkinavalmiudet ovat yleensä hyvät. Asenne työnhakua kohtaan on yleensä innostunut ja myönteinen, ja henkilöllä itsellään on omia toteuttamiskelpoisia suunnitelmia. Näillä työttömillä on yleensä hyvä koulutus ja he voivat olla äskettäin valmistuneita nuoria, jotka ovat ehkä ensimmäistä kertaa hakeutumassa pitempiaikaiseen työhön. Työttömyyttä ei haluta pitkittää ja omista toiveista ollaan tarvittaessa valmiita tinkimään.

Mua on pyydetty yhteen [työpaikkaan]. Sinne on pyydetty mua vuoden verran töihin. Mä oon sanonu ei ei ei ei ei. Et mä en halua. Koska en ihan oikeesti henkisesti jaksa siellä. (...) Mä oon nyt ajatellu, et jos käy niin, et mä en saa sitä [työpaikkaa, jonka haluan], ni mä ikävä kyllä joudun menee [tekemään] sitä työtä, josta mä en todellakaan tykkää. (Noin 30-vuotias nainen)

Haastateltujen työvalmentajien mielestä työttömällä olevaa psykologista pääomaa ilmentävät tekijät, kuten itsearvostus, positiivisuus, tosiasioiden hyväksyminen, utelias elämänasenne, tulevaisuudenusko ja sinnikkyys, edistävät työllistymistä. Asiakkaan myöntei-

Kuvio 2. Työnhakumotivaation neljä orientaatiota aktivoinnin kontekstissa

sen asenteen nähtiin inspiroivan ja motivoivan työvalmentajaa, millä puolestaan katsottiin olevan vastavuoroista vaikutusta asiakkaan motivoitumisessa. Asiakkaan hyvät sosiaaliset taidot voivat tehdä vaikutuksen työvalmentajaan ja työnantajaan ja edistää näin hänen työllistymistään.

Joustavan motivaatio-orientaation omaava työtön osoittaa työhaussa aktiivisuutta, joskin puutteelliset työnhakutaidot voivat olla esteenä työmarkkinoille pääsulle. Eija Savajan (2000) tutkimuksessa työhaun intensiivisyys vaihteli henkilön työmarkkina-aseman ja taustatekijöiden mukaan. Työssä olevat ja korkeasti koulutetut hakivat aktiivisemmin töitä kuin muut. Vajaakuntoisten TE-toimistojen asiakkaiden parissa työskentelevät työvoima-

virkillijät katsoivat työnhakijan olevan erityäin motivoitunut työnhakuun työttömyyden alkuvaiheessa, mutta työttömyyden edetessä työnhakumotivaatio laskee tasaisesti (Terävä ym. 2011, 57–58).

Joustava työnhakumotivaatio muistuttaa Vansteenkisten ym. (2004) löytämää itsenäistä työnhakumotivaatiota sekä odotusarvoteoriaan pohjautuvaa Rodriguezin (1997) tutkimusta ensimmäistä kertaa työttömiksi jääneistä työnhakijoiden ryhmästä. Ryhmään kuuluvat pääasiassa nuoret työttömät arvostavat työtä ja haluavat päästä pois työttömyystilanteestaan. Aktiivinen, mutta tulokseton työnhaku voi kuitenkin muodostua opitun avuttomuuden tilan käynnistäväksi tekijäksi.

Riippumaton työnhakumotivaatio

Riippumattoman työnhakumotivaatio-orientaation voi katsoa olevan työttömillä, joille on tärkeää oman vapauden säilyttäminen ja omaehtoinen tekeminen. Tarjolla olevista työpaikoista tai aktivointitoimenpiteistä ollaan kiinnostuneita vain silloin, kun ne vastaavat omia motiiveja ja päämääriä. Riippumattoman työnhakumotivaatio-orientaation omaavan henkilön vaikuttimia saattaa olla vaikea selvittää aktivoinnin kontekstissa. Henkilön työnhakumotivaatioon on usein vaikea vaikuttaa, koska työnhakijan strategiana voi olla etäisyyden ottaminen viranomaiseen.

Osa ihan tarkoituksenhakusesti pyrkii pitämään tietyn etäisyyden viranomaisiin ett ne säilyttäis tietyn vapauden ja riippumattomuuden ja pystyy toteuttamaan sitä omaa missiota, joka on tuntematon. (Työvalmentaja T2)

Ryhmään kuuluvat työttömät voivat olla taiteilijoita, tutkijoita, aktiivisia kansalaisia, pitkäaikaistyöttömiä tai pimeän työn tekijöitä. Elämännhallinnalliset kysymykset eivät sinänsä ole työllistymisen esteenä, vaan oma orientaatio ja esimerkiksi taiteilijoilla koulutusta vastaavien työpaikkojen puute. Taiteilijan tai tutkijan identiteetin omaava työtön katsottiin haasteelliseksi motivoitavaksi, koska luovan työn tekijään saattaa olla vaikea saada tarvittavaa kontaktia.

Kaikkein vaikein (...) on kaikki kuvataiteilijat plus taiteenmaisterit. Ja sitten osa tutkijoista. (...) Ja heidän motivointisakin on sitten. (...) Ku täytyy se yhteinen kieli löytää jostain. (Työvalmentaja T6)

Mull on nyt just (...) hiljanen (...) taiteenmaisteri, jolle sitten näitä jatkopolkuja katoaan. (...) Siihen on vaikee saada kontaktia. (Työvalmentaja T5)

Osa riippumattomista työttömistä on elämänsä tyytyväisiä pitkäaikaistyöttömiä.

Noin 50-vuotias toistuvaistyötön mies, jonka työvalmennustilannetta olin havainnoimassa, kertoi arvostavansa vapautta. Hän ei halunnut olla ”välkappale”, jonka avulla joku tekee rahaa eikä halunnut juosta ”oravanpyörässä”. Työvalmentaja kertoi työvalmennustilanteen jälkeen pitävänsä asiakastaan elämäntaiteilijana, jonka elämänstrategia on ristiriidassa yhteiskunnan aktivointipyrkimysten kanssa.

Justiin tää tapa elää, ja sopeuttaa se oma elämä, tulot kaikki (...) siihen hänen omaan juttuunsa. Hän elää sen päivän kerrallaan, hän ei ota murheita huomisesta. (...) Hän on vaan luonut itselleen oman tavan elää. (...) Jotain [hän] ehkä vois tehdä, jotta sais vähän pysyvämpää työtä. Että hänestäkin tulis sitten normaali veronmaksaja. (Työvalmentaja T6)

Riippumattomalla työnhakumotivaatiolla on yhtäläisyyksiä Vansteenisten ym. (2004) löytämän itsenäisen motivaation kanssa olla hakematta työtä. Työttömän sitoutuminen tavanomaiseen palkkatyöhön on kielteinen. Työttömyys koetaan myönteisenä sekä oman vapauden ja omaehtoisen tekemisen mahdollistavana tilanteena ainakin silloin, kun taloudellinen toimeentulo on turvattu.

Lukkiutunut työnhakumotivaatio

Lukkiutuneeseen työnhakumotivaatio-orientaatioon sisältyy laaja kirjo työnhaun esteitä ja hidasteita. Tällaisella orientaatiolla työmarkkinoita katselevat työttömät ovat lukossa itsensä tai elämäntilanteensa suhteen eivätkä ole vapaita suuntaamaan välittömästi energiaansa työnhakuun. Tämän ryhmän työttömät haluavat aidosti työllistyä, mutta se ei ole mahdollista ennen kuin jokin elämännhallintaa sitova este on purettu. Lukkiutunutta työnhakumotivaatiota voi osoittaa työnhakijan negatiiviset asenteet, syyttely, katkeruus, sulkeutuneisuus, oman erinomaisuuden korostaminen, näköalattomuus, toivottomuus, epärealistiset toiveet, omanarvontunteen puute ja voimakaat huolen ilmaukset. Lukkiutuminen johonkin tiettyyn ammattialaan kuuluu tämän mo-

tivaatio-orientaation piiriin: ”Mä haluan keittiöapulaiseksi enkä mikskään muuks enkä mä aio kouluttautua yhtään mihinkään.” (Työvalmentaja T2) Esteellistä motivaatiota heijastelee myös mahdollisesti omaksuttu uhrin rooli:

Onhan olemassa niitä jotka (...) herkästi ajattelee negatiivisesti, on semmonen uhrin roolin jää[nyt] päälle, et ne heti ilmottaa tilanteensa. Et mä oon sit se Kouluukiusat-tu. Ja mä on ollu sit se Avioero ja on sit se. (Työvalmentaja T4)

Lukkiutuneen orientaation taustalla voi työvalmentajien mielestä olla pienten lasten äitiys tai pitkään työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen. Myös omaisen hoitaminen voi muodostaa vapaaehtoisen tai olosuhteiden pakosta syntyneen työnhaun esteen.

On ne vanhemmat peräkammarinpojat tai nuoremmat peräkammarinpojat, jotka elää sitten äidin kanssa tai isän kanssa ja hoitavat heitä. Että kerta kaikkiaan siinä on sellanen suhde: isä on sokea tai äiti on liikuntakyvytön. Ja heitä sitten pitäis viedä töihin väkisin. (T2)

Ylivelkaantuminen ilman velkajärjestelyyn pääsyä muodostaa selkeän työnhaun työn esteen. Traumaattiseksi koetut elämäntapahtumat, esimerkiksi työstä irtisanominen, riitainen avioero tai oikeudenkäyntiprosessit, voivat estää työnhakuun keskittymisen. Traumaattisiksi koettujen elämäntapahtumien yhteys työnhakumotivaatioon saa tukea Jaana Vastamäen väitöskirjatutkimuksesta (2009), jossa osoitetaan vahvan koherenssin tunteen vaikuttavan myönteisesti työttömän tulevaan työmarkkina-asemaan. Hoivavelvollisuuksien ja ylivelkaantumisen vaikutusta työnhakumotivaatioon on tuotu esille useissa tutkimuksissa (mm. Parpo 2007; Terävä 2011).

Työttömälle edelleen merkityksellinen, mutta vanhentuneeseen ammattitaitoon tai aiempaan arvostettuun asemaan nojautuva identiteetti voi rajoittaa työnhakua ja aktiivointipoliittisen toimenpiteen vastaanottamista. Esimerkkinä kerrottiin tilanne, jossa

ulkomailla pitkään asunut työvalmentajan asiakas suostui vasta usean tapaamisen jälkeen puhumaan äidinkieltään suomea englannin tai ruotsin sijasta. Asiakas halusi ylläpitää omaksumaansa identiteettiä puhumalla vierasta kieltä. Lukkiutuneen työnhakumotivaation nähtiin voivan syntyä myös taitamattoman, väärinajoitetun aktivointitoimenpiteen seurauksena.

Työnhakua vauhdittavana elämäntilanteena mainittiin kotona pitkään olleiden erityisesti yksinhuoltajaäitien elämänvaihe, jossa lapset tulevat teini-ikään. Tällöin lasten kulutusvaatimukset voivat kasvaa siinä määrin, että niitä on vaikea toteuttaa työttömän tuloilla. Nämä äidit ovat motivoituneita palaamaan työelämään: lasten tarpeiden tyydyttäminen edellyttäisi nopeaa työllistymistä, mikä ei useinkaan ole realistista työnhakijan vanhentuneen osaamisen vuoksi. Tämä tosiasia voi herättää työnhakijassa katkeruutta.

Lukkiutuneessa työnhakumotivaatio-orientaatiossa on samankaltaisuuksia Vans-teenkisten ym. (2004) tutkimustuloksiin kontrolloidusta motivaatiosta hakea työtä. Lisäksi orientaatiolla voi mahdollisesti olla yhtäläisyyksiä kontrolloituun motivaatioon olla työnhaun ulkopuolella. Näille kolmelle työnhakumotivaation tilalle on yhteistä työttömyyden kokeminen kielteisenä tilana ja elämään tyytymättömyys. Henkilöt, joilla Vans-teenkiste ym. katsoi olevan kontrolloidun motivaation olla hakematta työtä, olivat tavalla tai toisella pakotettuja pysymään työttömyydessä esimerkiksi omaisen hoitovastuun vuoksi.

Hajanainen työnhakumotivaatio

Osa työnhakijoista on niin kaukana työmarkkinoista, että heidän työnhakumotivaatio-orientaatiotaan voidaan kutsua hajanaiseksi. Nämä henkilöt ovat usein pitkäaikaistyöttömiä, joilla saattaa olla elämänhallinnallisia ja syrjäytymistä heijastelevia vaikeuksia, kuten vaikeita päihde- ja mielenterveysongelmia. Työttömillä ei ole työelämässä tarvittavia ammatillisia ja muita valmiuksia eikä välttämättä mitään suunnitelmaa tai toivetta työelä-

män suhteen. Ihminen on ikään kuin psyykkisesti luopunut toivosta työllistyä ja hänen omanarvontuntonsa työnhakijana on laskenut pitkittyneen työttömyyden myötä.

Työttömyyden ja alentuneen psyykkisen toimintakyvyn välinen yhteys on tuotu esille useissa tutkimuksissa (esim. Parpo 2007). Pitkäaikaistyöttömälle on saattanut ajan myötä kertyä kielteisiä tunnetihentymiä, pettymyksiä ja pelkoja, jotka vaikuttavat kielteisesti työnhakumotivaatioon. Henkilöllä voi olla ikäviä kokemuksia työhausta, viranomaisista ja epäonnistumisista. Työhaun välttämisen taustalla saattaa olla halu suojella itseä uusilta odotettavissa olevilta epäonnistumisilta. Työttömyys voidaan kokea turvallisena tilana, jota ei haluta lähteä muuttamaan. ”Uuden oppimisen pelko tulee varmasti mitä pitemmäksi se työttömyys venyy.” (Työvalmentaja T1)

Työmarkkinoista pois päin suuntautuva orientaatio saattaa olla vaikeasti työllistyvälle henkilölle ainoa realistinen selviytymisstrategia. Tämän elämänstrategian yksioikoinen ymmärtäminen työn vieroksunnaksi ja motivoitumattomuudeksi ei tee oikeutta työttömän kokemuksille.

Mitä pidempään se työttömyys ja toimettomuus ja osattomuus jatkuu, sitä [vaikeampi] (...) ehkä on saada asiakasta sitten (...) orientoitumaan työmarkkinoille tai (...) koulutukseen tai muualle. Asiakkaat kehittää muita selviytymisstrategioita sitten, muita päivän sisältöjä. Elämänrytmi muuttuu, viikkorytmi muuttuu. (Työvalmentaja T2)

Elämänrytmin muuttumisen lisäksi yhtenä pitkäaikaistyöttömyyden toisinaan mukanaan ilmionä voi olla henkilön habituksen muuttuminen. Pitkäaikaistyöttömällä ei ole varaa esimerkiksi uusiin vaatteisiin eikä hiustenleikkuuseen. Vaikeasti työllistyvien tilannetta kartoittavassa tutkimuksessa (Terävä ym. 2011, 36) tuotiin esille työllistymistä estävinä rajoitteina siisteyteen liittyvät tekijät ja epä säännöllinen vuorokausirytmä.

Pitkäaikaistyötön ja toimintakyvyttömäksi katsottu henkilökin voi motivoitua työhön.

Asiakkaan motivoituminen ja elämänhallinnan viriäminen voi yllättää työntekijän ja jäädä hänelle mysteeriksi. Työvalmentaja kertoo työkyvyttömästä asiakkaasta, joka etsi raitistumisensa tueksi mielekästä tekemistä ja osallisuutta työyhteisössä.

Ykskin asiakas kerta kaikkiaan se sinnikkäästi soitti. Hän oli juonu aivonsa siihen kuntoon aivan että ei enää pystynyt näkemään eikä katsomaan TV:ta eikä kävelemään kunnolla eikä muuta. Hän soitti sinnikkäästi mulle, että järkkää mulle töitä, hän ei kestä, baarin ovet vetää hänet muuten sisäänsä uudestaan. Ja se soitti varmaan viis seittemän kertaa. No sit, mä annoin ymmärtää, että sä, tuntuu että sä et, [Työvoiman palvelukeskuksenkaan] kautta, sut todettiin työkyvyttömäksi (...) Mä kekkasin, että (...) suojatyö ja (...) tää kaveri pääty (...) [suojatyöhön] ja oli ikionnellinen, et se tekee sitä mekaanista työtä, mutta et sillä on se, mihin se menee ja se heittää siellä läppää kahvitunnilla ja muuta. (Työvalmentaja T2)

Hajanainen työnhakumotivaatio-orientaatio muistuttaa joiltakin osin Vansteenkisten ym. (2004) näkemystä amotivaatiosta. Työllistymisodotuksissaan kaikkein pessimistisimmät työttömät eivät hae työtä tai tekevät sitä hyvin rajoitetulla tavalla. Vansteenkisten ym. tutkimukseen osallistuneet amotivoituneet työttömät eivät uskoneet saavansa työtä lähitulevaisuudessa eikä heillä ollut työnhakuun liittyvää optimismia. Amotivaatio oli yhdessä työttömyyden kielteisten puolien kokemiseen, huonoon itse raportoituun terveydentilaan ja elämään tyytymättömyyteen. Hajanaisen orientaation omaksuneet henkilöiden työsidonaisuutta sekä odotuksia työhaun ja työstä suoriutumisen onnistumisesta voidaan pitää heikkoina. Tässä mielessä orientaatiolla saattaa olla yhtäläisyyksiä odotusarvoteorian kanssa. Lisäksi työnhakuorientaatiolla voi mahdollisesti olla liittymäkohtia Rodriguezin (1997) analyysiin työttömän opitun avuttomuuden tilasta. Työttömän mahdollisesti alentunut itsetunto ja uuden oppimisen pelko,

Taulukko 1. Työttömän työnhakumotivaation osatekijöitä

Työttömän hyvä työnhakumotivaatio	
Valmiudet	<ul style="list-style-type: none"> • Työnhakutaidot • Työhaun psyykkiset valmiudet (esim. sinnikkyys, kognitiiviset kyvyt) • Työmarkkinakelpoisuus (esim. koulutus, työkyky)
Arvot ja asenteet	<ul style="list-style-type: none"> • Työn arvostus ja työsidonnaisuus • Joustava asenne ottaa vastaan omista toiveista poikkeava työ
Odotukset	<ul style="list-style-type: none"> • Odotus työhaun tuloksellisuudesta • Tulevaisuuden usko • Realistiset suunnitelmat
Autonomia	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemus työhaun autonomiasta
Minäkäsitys ja identiteetti	<ul style="list-style-type: none"> • Itsearvostus • Pystyvyyden tunne • Onnistunut identiteettityö
Työttömyys	<ul style="list-style-type: none"> • Työttömyyden alkuvaihe • Työttömyyden kokeminen kielteisenä tilanteena • Oikea-aikaiset työvoimapolitiittiset toimenpiteet
Sisäinen elämänhallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikeat elämäntapahtumat eivät ole työhaun esteinä • Henkilö ei ohjaudu työnhakuun ja työllistymiseen kielteisesti vaikuttavien motiivien mukaisesti
Elämäntilanne	<ul style="list-style-type: none"> • Työllistyminen on taloudellisesti kannustavaa • Ei hoito- tai hoivavelvoitteita

mitä haastatellut työvalmentajat painottivat, on voinut syntyä pitkäaikaisen työttömyyden myötä ja aiempien ikävien työnhaku- tai työelämäkokemusten pohjalta.

Johtopäätökset

Tarkastellun aineiston valossa työttömän toimintamotivaatio näyttäytyy mielestäni ymmärrettävältä sekä työttömän henkilökohtaisten ominaisuuksien, kokemusten, voimavarojen ja elämäntilanteen valossa myös rationaaliselta. Työnhakumotivaatiossa on osa-alueita, jotka liittyvät työttömän valmiuksiin, arvoihin ja asenteisiin, odotuksiin, autonomiaan, minäkäsitykseen ja identiteettiin, työttömyyteen, sisäiseen elämänhallintaan ja elämäntilanteeseen. Parhaassa mahdollisessa tilanteessa työnhakijalla, joka on työttömyytensä alkuvaiheessa, on hyvät työnhakuvalmiudet ja -taidot ja hän on täysin työmarkkinakelpoinen ja työsidonnainen. Työnhakija uskoo

työnhakunsa johtavan työsaantiin ja työnhaku on autonomista. Tuolloin työnhakija arvostaa itseään ja kokee itsensä pystyväksi. Elämänhallinta on hyvä ja työllistyminen koetaan taloudellisesti kannustavaksi.

Taulukossa 1 on yhteenvedoita työnhakumotivaation osatekijöistä, joiden voi katsoa sisältävän itsemääräämisteoriaan, opitun avuttomuuden teoriaan ja odotusarvoteoriaan sekä tutkimukseeni työvalmennusyksiköstä.

Taulukosta puuttuu sosiaalisen tuen vaikutus työnhakumotivaatioon, koska sen merkitys ei tullut kovin hyvin esille käyttämästäni aineistosta. Kannustavan sosiaalisen tuen merkitystä on painotettu eri tutkimuksissa (esim. Parpo 2007, 55). Sosiaalisen tuen ja sosiaalisten velvoitteiden vaikutus työhaakuun näyttäisi olevan monimutkainen ilmiö, johon ovat yhteydessä muun muassa työnhakijan työsaantitoiveet ja sinnikkyys (Slebarska, Moser & Gunnesch-Luca 2009, 159). Myös taloudellisen toimeentulon tarkastelu

on puutteellista aineiston rajoitteiden vuoksi. Haastatteluaineistosta tuli esille työnhakumotivaatiota alentavana tekijänä ylivelkaantuminen ilman velkajärjestelyyn pääsyä. Eri-tyisesti yksinhuoltajaäitien työnhakua nähtiin edistävän elämänvaihe, jossa teini-ikään tulleiden lasten kulutusvaatimukset kasvavat. (Kuvaja 2011, 78–79.)

Jukka Vuoren (2009) mukaan työnhakumotivaatio kuvastaa henkilön valmiuksia ja kykyjä suorittaa työnhakuun liittyviä toimintoja. Vuori puhuu työttömän työnhakuvalmiudesta (job-search preparedness), joka koostuu työnhakupystyvyydestä, toimintaa koskevasta tiedollisesta valmiudesta ja motivaatiosta. Myös työttömän itseluottamuksella ja itsearvostuksella on osoitettu olevan merkitystä työnhaun onnistumisessa (Leon & Matthews 2010). Työnhakijan asenteilla ja työarvoilla on merkitystä siinä, missä määrin henkilö osoittaa joustavuutta ottaa vastaan koulutuksestaan, työkokemuksestaan ja omista toiveistaan poikkeava työtarjous (Van den Broeck ym. 2010).

Sosiaalisessa kuntoutuksessa tapahtuvasta motivoinnista ja muista interventioista hyötyisivät mielestäni työttömät, joilla on tutkimukseni termein lukkiutuneeseen tai hajanaiseen työnhakumotivaatioon viittaavia ominaisuuksia sekä ongelmallinen elämäntilanne. Sosiaalisen kuntoutuksen avulla tulisi pyrkiä vaikuttamaan myönteisesti henkilön asenteisiin, odotuksiin ja elämäntilanteeseen vahvistamalla asiakkaan itsearvostusta, työnhaku- ja työmarkkinavalmiuksia sekä elämänhallintaa. Henkilön autonomian huomioon ottaminen on tärkeää.

Työnhaussa esteellisen työttömän käyttäytyminen heijastelee kielteisiä tunteita tai epärealistisia asenteita. Työnhaun ja työllistymisen tiellä on esteitä ja kilpailevia vaikuttimia, joiden vuoksi työnhaku ei etene. Työskentely painottuu työllistymisen esteiden käsittelyyn ja purkamiseen. Este voi olla objektiivisesti todennettavissa tai yksinomaan subjektiivisesti koettu. Havaittavissa tai todennettavissa olevia esteitä ovat esimerkiksi työnhakijan velkojen määrä, pitkäaikaissairaudet sekä omaisen tai lapsen hoitovastuu. Subjek-

tiivisesti koettuja esteitä voivat erilaiset traumaattiset tapahtumat, kuten työstä irtisanotuksi joutuminen sekä koettu sairaus.

Asiakas tarvitsee työnhakunsa ja työllistymisensä tueksi esimerkiksi työvalmennusta, sosiaalityöntekijän tai sosiaalihojaajan tukea tai ammatinvalinnan psykologin palveluja. Lisäksi voi olla tarpeen hyödyntää muiden asiantuntijoiden palveluja esimerkiksi velkajärjestelykysymyksissä. Työskentelyksi sosiaalisessa kuntoutuksessa voi riittää muutama tapaaminen sosiaalityöntekijän vastaanotolla. Joissakin tapauksissa työllistymisen esteen purkaminen voi viedä vuosikausia ja tarvitsee tuekseen moniammatillisen verkoston. Psykkisen esteen kanssa työskenneltäessä henkilö tulisi kohdata tunnetasolla, jotta päästäisiin käsittelemään työnhaun esteenä olevaa traumaattista tilannetta tai lukkiutunutta ajattelumallia. Työskentelyn pahin virhe olisi asiakkaan kokemusten torjuminen. Työssä voidaan hyödyntää voimavara- ja ratkaisukeskeistä työotetta, jonka avulla asiakkaan voimavarat pyritään valjastamaan työnhaun tueksi.

Hajanaisen työnhakumotivaation piirteitä omaavaa syrjäytynyttä työtöntä palvellaan mielestäni parhaiten asettamalla ensisijaiseksi tavoitteeksi elämänhallinnan paraneminen: itseluottamuksen kohentuminen, vastuunoton omasta elämästä, sosiaalisten suhteiden lisääntymisen ja päivärytmin löytymisen (Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen 2011, 46). Työskentelyssä painottuu henkilön identiteetin uudelleen rakentuminen vielä syvällisemmin kuin niin sanotun lukkiutuneen orientaation omaavan työttömän kanssa työskenneltäessä. Henkilö tarvitsee yleensä kuntouttavia interventioita, kuten kuntouttavaa työtoimintaa tai päihdehoitoa. Tuen tarve jatkuu intervention aikana ja yleensä sen jälkeenkin. Työskentelyn suurimpana haasteena on asiakkaan sitoutuminen pitkään prosessiin. Työskentelyn pahimpana virheenä olisi asettaa asiakkaalle liian suuria vaatimuksia.

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan työttömän työnhakumotivaatiota ja siihen liittyviä psykososiaalisia tekijöitä kolmen käyttäytymistieteellisen teorian sekä sosiaalitoimen työvalmennusyksikössä tehdyn tutkimuksen valossa. Itsemääräämisteoria, opitun avuttomuuden teoria ja odotusarvoteoria tuovat eri painotuksin esille työttömän työarvojen, onnistumisodotusten, pystyvyyden ja hallinnan merkitystä työnhakumotivaatiolle.

Työvalmennusyksikössä tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin haastatteluun kuuden työvalmentajan käsityksiä työttömien työnhakumotivaatiosta sekä havainnoitiin kolmea työvalmennustilannetta. Aineistosta hahmottui neljä työnhakumotivaatio-orientaatiota, jotka nimettiin joustavaksi, riippumattomaksi, lukkiutuneeksi ja hajanaiseksi orientaatioksi. Orientaatioita jäsentävät palkkatyöhön liittyvien motiivien henkilökohtainen merkitys ja työttömän elämänhallinnan luonne.

Motivoinnista ja muista interventioista sosiaalisessa kuntoutuksessa hyötyisivät parhaiten työttömät, joilla on lukkiutuneeseen tai hajanaiseen työnhakumotivaation orientaatioon viittaavia työnhaun ja työllistymisen esteitä.

Abstract

This article examines the job search motivation of unemployed people and related psychosocial factors in the light of three theories within the behavioural sciences and a study carried out at the job-coaching unit of a community social services department. The significance of the unemployed person's work values, expectations of success, competence, and mastery for his or her job search motivation is highlighted, with different emphases, by the Self-determination Theory, the Theory of Learned Helplessness, and the Expectancy-value Theory.

In the study at the job-coaching unit, the impressions of six job coaches about

the job search motivation of unemployed people were elucidated by means of interviews, and three job-coaching encounters were observed. The data brought out four identifiable motivational states, or orientations, towards job searching. They were labelled as flexible, independent, blocked, and fragmented motivational orientation. Orientations are structured by the personal meaning assigned to work-related motives and by the nature of the unemployed person's control over life.

Motivation building and other social rehabilitation interventions would benefit those unemployed people who have barriers to job searching and employment suggesting a blocked or fragmented motivational orientation.

**VTL Anne Kuvaja, kehittämiskonsultti,
Helsingin kaupungin sosiaalivirasto**

Lähteet

- Van den Broeck, A, Vansteenkiste, M, Lens W & De Witte, H (2010) Unemployed individuals' work values and job flexibility: An explanation from expectancy-value theory and self-determination theory. *Applied Psychology: An International Review*, 2010, 59 (2), 296–317.
- Feather, N. T & O'Brien, G.E (1987) Looking for employment: An expectancy-valence analysis of job-seeking behaviour among young people. *British J of Psychology*, 1987, 78 (2), 251–272.
- Feather, N. T (1992) Expectancy-value theory and unemployment effects. *J of Occupational and Organizational Psychology*, 1992, 65, 315–330.
- Hinkka, T, Koivisto, J & Haverinen, R (2006) Kartoitettava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuodoista ja niiden vaikutuksista. *Stakes, Raportteja 12/2006*. Helsinki.
- Kuhmonen, P (2005) (toim.) Oppijalähtöinen ohjausmalli. Henkilökohtaiset oppimis- ja urapolut ammatillisessa koulutuksessa. Turun Aikuiskoulutuskeskus. http://www.secondchance.utu.fi/empowering_report_suomi.pdf Poimittu 16.8.2012
- Kuvaja, A (2011) Työttömien työnhakumotivaatio ja motiivointi: sosiaalitoimen työvalmentajien näkökulmia. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Ammatillinen lisensiaatintutkimus.
- Leon, L C & Matthews, L R (2010) Self-esteem theories: possible explanations for poor interview per-

- formance for people experience unemployment. *J Rehabilitation* 76 (1), 41–50.
- Parpo, A (2007) Työllistymisen esteet. Stakes, raportteja 11/2007. Helsinki.
- Peltonen, M & Ruohotie, P (1992) Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Aavaranta-sarja n:o 29. Keuruu: Otava.
- Pitkääikaistyöttömien työllistyminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Tuloksellisuustarkastuskertomus (229/2011). Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 7/2011.
http://www.vtv.fi/files/2650/2292011_Pitkääikaistyöttömien_työllistyminen_netti.PDF
 Poimittu 19.8.2012
- Rodriguez, Y. G (1997) Learned helplessness or expectancy-value? A psychological model of describing the experiences of different categories of unemployed people. *J of Adolescence* 20, 321–332.
- Ryan, R M & Deci, Edward L (2004) An overview of self-determination theory: An organismic-dialectical perspective. Teoksessa Deci, E. L. & Ryan, R. M. (toim.) *Handbook of Self-Determination Theory*. The University of Rochester Press, 3–33.
- Salmia koulutus- ja kehittämiskeskus (2012) Koulutukset 2012 syksy. <http://salmia.info/trainingbank.php?program=32> Poimittu 19.8.2012.
- Savaja, E (2000) Työttömien ja työvoimapolitiisissa toimenpiteissä olevien työnhakukäyttäytyminen. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, sarja B 169. Helsinki: Taloustieto Oy.
- Slebarska, K, Moser, K & Gunnesch-Luca, G (2009) Unemployment, social support, individual resources, and job search behavior. *J of Employment Counseling*, 46 (4), 159–170.
- Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti 16.8.2012. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf Poimittu 12.11.2012
- Tampereen Aikuiskoulutuskeskus. Sähköalan ammattitaidon ja työllistymismahdollisuuksien kartoitus. http://www.takk.fi/?id=myos_valikoimissa&site=yleis&luokka=234&site=1167 Poimittu 19.8.2012
- Terävä, E, Virtanen, P, Uusikylä, P & Köppä, L (2011) Vaikeasti työllistyvien tilannetta ja palveluita selvittävä tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ- ja yrittäjyys 23/2011. Edita Publishing Oy.
- Vansteenkiste, M, Lens, W, De Witte, S, De Witte, H & Deci, E L (2004) The “why” and “why not” of job search behaviour: Their relation to searching, unemployment experience, and well-being. *European J Social Psychology* 34, 345–363.
- Vansteenkiste, M, Lens, W, De Witte, H & Feather, N T. (2005) Understanding unemployed people’s job search behaviour, unemployment experience and wellbeing: A comparison of expectancy-value theory and self-determination theory. *British J Social Psychology* 44 (2), 269–287.
- Vastamäki, J (2009) Sense of Coherence and Unemployment. Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, University of Kuopio, Kuopio.
- Vedenkannas, E, Koskela, T, Tuusa, M, Jalava, J, Harju, H, Särkelä, M & Notkola, V (2011) Vajaakuntainen TE-toimiston asiakkaana. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ- ja yrittäjyys 31/2011. Edita Publishing Oy.
- Vuori, J & Tervahartiala, T (1995) Työttömien työnhakuaktiivisuus ja koettu terveys. Työpoliittinen tutkimus, nro 91. Helsinki: Työministeriö.
- Vuori, J (2009) Persoonallisuuteen liittyvien voimavarojen vahvistaminen. Teoksessa Metsäpelto, R-L. & Feldt, T (toim.) *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 247–263.